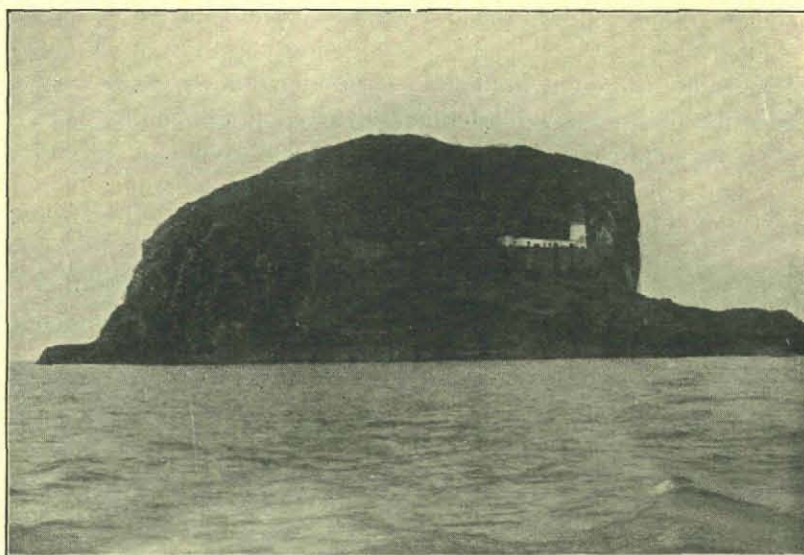

EEN ORNITHOLOGISCHE EXCURSIE NAAR SCHOTLAND EN DE HEBRIDEN.

I.

AN de oostkust van Schotland, eenige mijlen in zee en ter hoogte van de Firth of Forth, de baai, waaraan de Schotsche hoofdstad gelegen is, ligt een klein, slechts door vuurtorenwachters bewoond rotseilandje, *de Bassrock*, bij de ornithologen bekend om zijn geweldigen vogelrijkdom.

Op iets zuidelijker breedtegraad, aan de westkust, ligt 20 mijl in zee buiten de mond van de Firth of Clyde eveneens een zeer vogelrijke rots, *Ailsa Craig*,

De Bass Rock.

Foto PIET ROGGEVEEN.

veel grooter dan eerstgenoemde en evenals deze slechts bewoond door lighthousekeepers.

Geïnspireerd door de schitterende vogelphotos uit Gowan's naturebooks, die alle van deze eldorados stammen, was, reeds sedert jaren, een bezoek aan deze vulkanische rotseilanden voor mij een luchtkasteel geweest. Toen dan ook dit voorjaar om „businessredenen” een bezoek aan Schotland moest worden gebracht, kwam onmiddellijk het plan bij mij op, hieraan voor mezelf een 14 daagsche ornithologische excursie te verbinden.

Teneinde mezelf een introductie te verschaffen, kwam ik op het denkbeeld een advertentie te plaatsen in een Engelsch vogelkundig tijdschrift. In de eerst verschijnende aflevering van „British birds” prijkte dan ook onder het hoofd „Breedingseason 1927” de volgende oproeping:

Welke Engelsche ornitholoog is genegen ondergeteekende te vergezellen op een trip van enkele dagen naar de bekende vogeleilanden van Schotland, in ruil voor een zelfde prestatie van zijn zijde in Holland, naar de bekende broedplaatsen van „dutch birds” (volgen enkele namen van vogels, die h. t. l. min of meer algemeen zijn, doch die nimmer in Engeland voorkomen, zooals: ooievaar, grutto, kluit, lepelaar, roode reiger, zwarte stern enz.).

Binnen een week had ik drie aanbiedingen. De eerste begon zeer aantrekkelijk: een meneer uit Oxford bood welwillend aan om me te vergezellen, waar ik ook heen zou willen en noemde een groote verscheidenheid van zeevogels, waarvan hij mij het „home” zou kunnen toonen. Het slot van den brief was echter eenigszins teleurstellend, hierin bekende de schrijver court d'argent te zijn van wege de „coalstrike”, zoodat hij als stilzwijgende conditie eraan toevoegde, dat alle reis- en verblijfkosten ten mijnen laste zouden komen.

Een tweede offerte zag er verleidelijker uit. Een jongmensch, bankier te Edinburgh, die den eigenaar van de Bassrock goed kende en van dezen gemakkelijk toestemming kon krijgen voor een bezoek, stelde me voor een paar dagen met hem naar dit vogelparadijs te gaan, hij zou dan probeeren logies bij de vuurtorenwachters te bespreken. Bij voorbaat reeds werd dit aanbod geaccepteerd.

De derde brief was van een ornitholoog uit Sheffield. Deze, bijna in telegramstijl gesteld, luidde ongeveer als volgt: Ik ga gedurende de Pinksterweek met twee vrienden per zeiljacht naar de Hebriden. Hebt ge lust mede te gaan, schrijf dan p.o. aan onderstaand adres.

Ook dit voorstel lokte me tenzeerste aan, wellicht nog het meest om het avontuurlijke van den tocht: met zijn vieren in een zeilbootje, zooals later zou blijken van nog geen 10 M. lengte, een gedeelte van den Atlantischen oceaan over te steken naar geheel of bijna geheel onbewoonde rotseilanden, had een groote bekoring voor me, misschien wel door het lezen van Pool- en andere ontberings-expedities, die altijd een diepen indruk op mij hadden gemaakt.

De invitatie werd gretig aangenomen.

Het programma was dus als volgt vastgesteld: de week voor Pinksteren Bassrock en zoo mogelijk Ailsa Craig, de volgende week excursie naar de eilanden ten westen van Noord-Schotland. Als metgezel voor de eerste week had zich aangemeld een stadgenoot vogelvriend.

Op 28 Mei 's middags 12 uur verlieten we Rotterdam per vrachtstoomboot „Lanrick” met de bestemming Leith.

Ik zal U de bijzonderheden van de zeereis besparen en volstaan met te vermelden, dat de kapitein ervoor zorgde in verband met den heerschenden westerstorm zoo vlug mogelijk onder de kust van Engeland te komen, een ornithologisch buitenkansje omdat zodoende enkele van de bekendste zeevogelbroedplaatsen i.c. Flamborough head en de Farne eilanden gepasseerd werden, waarvan de gevleugelde bewoners voor een aangename afwisseling zorgden op onzen overigens vrij eentonigen

tocht. Waarschijnlijk ten pleziere van ons zette de gezagvoerder, toen we het eindpunt genaderd waren, koers naar de Bass Rock, zoodat we op een afstand al een aardigen indruk kregen van hetgeen we den volgenden dag van zeer nabij zouden aanschouwen. Mijn tochtgenoot en ik keken elkaar eens aan en dachten op dat oogenblik hetzelfde n.l. hoe die 200 M. hooge loodrechte rotsen zonder levensgevaar te zullen beklimmen.

Zondagavond, een half uur voor middernacht, lagen we, nog met daglicht, veilig gemeerd in de haven van Leith.

Maandagmorgen in de vroege verlieten we na het vervullen der douane-formaliteiten de boot en ontmoetten weldra den ons alleen van correspondentie bekenden Mr. Morrison, die ons aan de docks kwam afhalen teneinde de beide Hollanders te vergezellen naar de Bassrock. Weldra zaten we met ons drieën in de autobus, die ons in anderhalf uur naar het stadje North-Berwick zou brengen. Recht tegenover deze badplaats op een afstand van 5 à 6 mijl buiten de pier verrijst de vogelrots steil uit zee. Met kalm water brengt een klein motorvisschersbootje in een goed half uur de bezoekers, die gelukkig altijd maar schaars zijn, naar het eenzame eiland. Is de zee eenigszins onstuimig, dan is het uitgesloten, dat iemand ervoor te vinden is den dan riskanten tocht te ondernemen.

We troffen het, de zee was als een spiegel, niettegenstaande dit konden we geen gegadigden vinden, die ons voor minder dan f 24 heen en terug naar de rots wilden brengen. De beide bevoorrechte visschers, die met hun motorsloepje toch op weg naar zee waren om krabben en kreeften te gaan vangen en nu niet meer werk te verrichten hadden dan ons en passant even te doen landen, maakten nog bezwaren toen we weigerden hun bovendien nog f 6 „landingsgeld” uit te betalen. We lieten hen dus, zonder de half a pound extra, vertrekken op gevaar af, dat ze ons voor den terugtocht in den steek zouden laten.

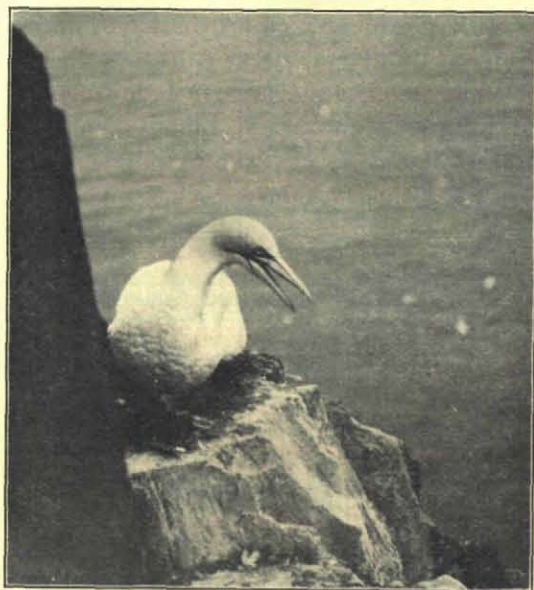
In schrille tegenstelling hiermede was de onbaatzuchtige hartelijke ontvangst door de drie vuurtorenwachters, waarvan er twee ter verwelkoming naar beneden waren gekomen. Ze sloofden zich uit ons behulpzaam te zijn met het naar bovenbrengen van onze zware bagage. Via een eeuwenouden kerker bereikten we al klimmende het huis naast den vuurtoren, dat de drie mannen tot woning diende en waar wij voor een paar dagen de gast zouden zijn. Met één oogopslag zagen we, dat hier van behelpen geen sprake behoefde te zijn.

Na in een ruim en zindelijk vertrek aan een keurig gedekte tafel een eenvoudig doch goed middagmaal gebruikt te hebben, werden de photo- en andere ingredienten bijeen gezocht en trokken we onder geleide van een onzer gastheeren naar het hoogste punt van de rots, vanwaar we langs de loodrechte wanden zouden afdalen voor het bezichtigen en fotografeeren der broedkolonies.

De rots is vooral beroemd om zijn Jan van Genten, in het Engelsch, Gannet of Solan goose geheeten. Op 6 of 7 plaatsen in het Britsche rijk komen deze

prachtige witte pelikaanvogels nog in broedkoloniën voor. Het aantal, dat op de Bass jaarlijks voor instandhouding van het geslacht zorgt, wordt op ongeveer 6 à 7000 paar geschat.

We wilden eerst een overzicht over het geheel hebben. Daartoe moesten we aan den wand van het eiland wezen, tegenovergesteld aan dien, waartegen de vuurtoren gebouwd is. Zooals reeds gezegd verrijst daar de rots bijna loodrecht uit zee, zoodat met voorzichtigheid de stappen tevoren moeten worden uitgemeten, van het eene rotsuitsteeksel op het daarondergelegene, om niet de risico te loopen langs den meer dan 100 M. steilen wand naar beneden in zee te storten. Nadat het gelukt was 20 M. af te dalen, konden we naast elkander plaats nemen op een richel van ongeveer een halve meter breedte, waar we op voorwaarde „schwindelfrei” te zijn, betrekkelijk veilig en zelfs min of meer geriefelijk zaten.

Jan van Gent, broedende.

Foto PIET ROGGOVEEN.

Het tafereel, dat we hier te aanschouwen kregen, was overweldigend: de rotswanden als bezaaid met zeevogels, geen uitsteeksel, of er bevonden zich nesten met vogels op, duizenden Jan v. Genten, (jonge gevlekte exemplaren en hagelwitte oude) benevens drieteenmeeuwen verdrongen zich om het beste plaatsje, daarnaast ettelijke alken en zeekoeten, die met de allersmalste richeltjes tevreden waren. Bovendien werd de rots letterlijk omzwermd door een leger van vogels, die hun schitterende vliegprestaties ten beste gaven, kortom een bedrijvigheid, die men met eigen oogen moet hebben aanschouwd, om er zich een goed denkbeeld van te vormen. Het

behoeft nauwelijks betoog, dat bij een dergelijken vogelrijkdom de rotsen er als witgekalkt uitzien.

Na volop van het schouwspel te hebben genoten en verschillende aardige photo's te hebben gemaakt, heschen we ons weer naar boven en gingen op zoek naar meer geïsoleerde Gentenkoloniën, die minder gevaarlijk waren om te bereiken en waar ik een kans zou willen wagen de vogels van geringen afstand op de nesten te fotografeeren en tevens de ouden in hun doen en laten van nabij zou kunnen gadeslaan. Na eenig zoeken vonden we op een klein smal plateau enkele nesten bijeen. Eén nest, dat geheel afzonderlijk gelegen was, leek me het best geschikt als electrisch-fotografisch object. Het toestel werd op een

EEN ORN. EXCURSIE NAAR SCHOTLAND EN DE HEBRIDEN. 19

paar steenen gezet, de lens scherp gesteld en de contactdraden boven het legsel aangebracht, waarna we ons terugtrokken achter een groot rotsblok op een afstand van een meter of dertig. Van hieruit konden we gemakkelijk de ouden bespieden.

Het groote nest van den Jan van Gent bestaat geheel uit zeegras, het wijfje legt hierin slechts een enkel witgekleurd ei, dat onder de uitgespreide zwemvliezen van één der pooten in zes weken wordt uitgebroed. Het jong, dat bij de geboorte naakt en blind is, groeit binnen een paar weken op tot een groot wit donsduiken met een pikzwart gezicht. Het wordt uitsluitend met visch grootgebracht. Zoodra de oude, de krop gevuld met haring of makreel, op het nest verschijnt, buigt ze hals en kop naar beneden en opent den snavel, hetgeen voor het jong het sein is om bijna tot den borst binnen de keel van de moeder te verdwijnen. De in den krop aanwezige halfverteerde vischresten kunnen nu door braakbewegingen van het moederdier gemakkelijk van consument verwisselen.

Dat J. v. Genten zich makkelijk van het opgenomen voedsel kunnen ontdoen, bleek ons telkens weer als we de ouden op de nesten verrasten, ze stonden dan eerst kalm op, braakten den geheelen of gedeeltelijken kropinhoud uit over het ei om daarna pas de vleugels uit te slaan en te verdwijnen. Wonderlijk instinct om vijanden te weren. Het behoeft nauwelijks gezegd, dat in zoo'n Gentenkolonie een ondragelijke stank van bedorven visch heerscht.

Een prachtig gezicht was het vanaf onze zitplaats gade te slaan op welke wijze de visch werd bemachtigd. Geregeld vlogen troepen J. v. Genten 20, 30 M. en hooger boven den zeespiegel. Zagen ze iets van hun gading, niet al te diep onder water, dan stortten ze, de vleugels stijf aangesloten met ongelooflijke snelheid, somwijlen loodrecht op hun prooi en verdwenen, een groote schuimplas nalatende, in het zilte nat. Doch maar voor een oogenblik, want onmiddellijk daarna verschenen ze weer aan de oppervlakte en hadden dan de visch al reeds verslonden.

Plotseling viel ons temidden van de talrijke Jan v. Genten met zwarte vleugels uiteinden een geheel witte vogel op, een totaal albinistisch exemplaar dus, dat ongetwijfeld als groote zeldzaamheid moest worden beschouwd. De vuurtorenwachter deelde ons mede, dat dit voorwerp al sedert een paar jaar de aandacht had getrokken.

Het photografeeren van den ouden J. v. Gent ging als van een leien dakje. Nauwelijks had ik mij in mijn schuilhoek teruggetrokken of de vogel verscheen op het nest, trapte op het contact en was op het zelfde oogenblik vereeuwigd. Even den vogel verjagen, een plaat wisselen, contact opnieuw gesteld en binnen tien minuten was de tweede plaat belicht. Na de vierde photo nam ik de electriche draden zelf in de handen en wachtte een gunstige houding af alvorens den stroom te sluiten. Het scheelde op het laatst weinig of de vogel was tijdens het wisselen op het nest blijven zitten. Ook in andere koloniën trof men soms exemplaren aan, die buitengewoon mak waren.

Na ons langen tijd met de J. v. Genten, de hoofdschotel van de Bass, te hebben beziggehouden, zijn we meer onze aandacht gaan schenken aan de andere bewoners van het rotseiland.

Naast de Genten vallen het eerst op de drieteenmeeuwen, de Kittiwakes zooals de Engelschen ze terecht noemen naar hun stemgeluid. Ik weet niet welke van beide soorten het in aantal wint. Zeer zeker is, dat sommige gedeelten van de rotswanden er als wit gespikkeld uitzagen door groote hoeveelheden dezer sierlijke meeuwvogeltjes. In uiterlijk lijken ze nogal veel op onze kleine zeemeeuw doch bij nauwkeurige beschouwing bemerkt men o.a., dat ze veel lager op de pooten staan.

Op, voor onze begrippen, de meest gevaarlijke plekje van de rotswanden bouwen ze hun nesten en leggen daar de drie eieren, die beurtelings door mannetje en wijfje bebroed worden. Zelden heb ik liefthalliger schepsels in de vogelwereld aangetroffen, een en al voorkomendheid voor elkaar, doorlopend zijn ze bezig elkaar onder de vriendelijkste geluidjes te liefkoozen, wel een groote tegenstelling

Puffins, de grappigste bewoners van de Bass Rock.

Foto CH. KIRK.

met de J. v. Genten, die voortdurend verschil van meening hebben en dat uiten door, ontevreden knorrend, elkander telkens met open snavel te bedreigen en te bewerken.

Dan volgen twee vogelsoorten, die ook algemeen op de Bassrock huizen, doch die door geen enkele sympathieke eigenschap de aandacht trekken. Ik bedoel de alk en de zeekoet, de twee rechtopstaande kortgevleugelde pinguinachtige vogels, de eerste met den smallen hoogen, de tweede met den slanken puntig toeloopenden snavel, dezelfde vogels die 's winters aan onze stranden bij duizenden als teerslachtoffers vallen. 's Zomers zijn ze alle verhuisd naar de rotskusten van West- en Noord-Europa om voor de voortplanting te zorgen. Men treft ze dan ook zelden langs onze kusten in bruiloftskleed met geheel donkeren kop en hals, bij de alk slechts onderbroken door een smal wit streepje van snavel tot oog. In het winterkleed is nl. de onderzijde van kop en hals geheel wit.

EEN ORN. EXCURSIE NAAR SCHOTLAND EN DE HEBRIDEN. 21

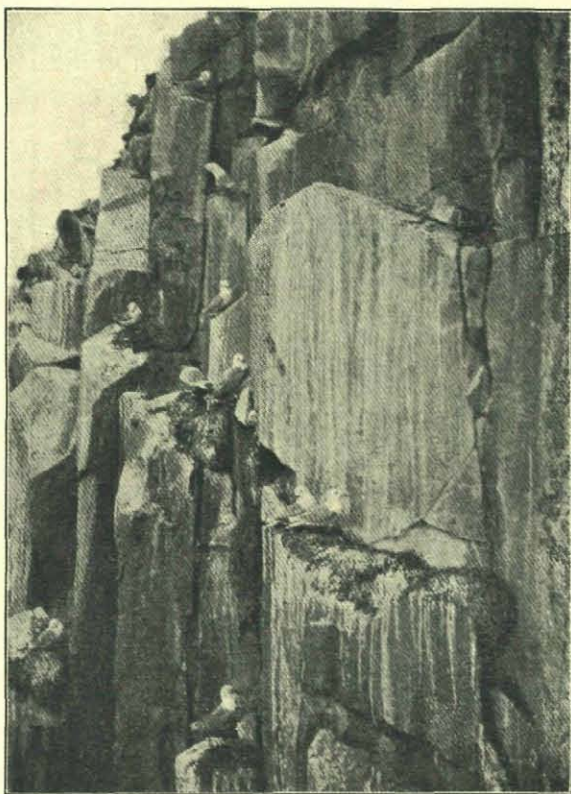
Wanneer men met den kijker den rotswand afzoekt, ziet men op verschillende plaatsen eenzame zeekoeten of alken staan. Dat staan lijkt echter maar zoo, omdat de pooten geheel achter aan het lichaam ingeplant zijn. In werkelijkheid *kunnen* ze niet eens staan doch rusten met de teenen en den geheelen poot op den grond.

In deze houding bebroeden ze ook het eenige ei, dat door hen op het kale rotsricheltje, zonder eenige aanduiding van een nest, gelegd wordt. Verlaten ze het legsel dan verwondert men zich, dat het ei niet steeds over het smalle randje in den afgrond valt. Het tolvormige model voorkomt dit wel meestal doch lang niet altijd, wij waren er tenminste meermalen getuigen van, dat de legsels, bij het verlaten door de ouden, verloren gingen.

Zoowel alken als zeekoeten zijn echte watervogels, in zwemmen en duiken zijn ze meesters, hun eenige element is de zee, die ze alleen verlaten, om hun broedplichten te vervullen. Vliegen kunnen ze matig en loopen heelemaal niet.

Niet alleen in zee om de Bassrock doch overal langs de kust van Engeland ziet men koeten en alken in grooten getale, ja soms in reusachtige troepen bijeen.

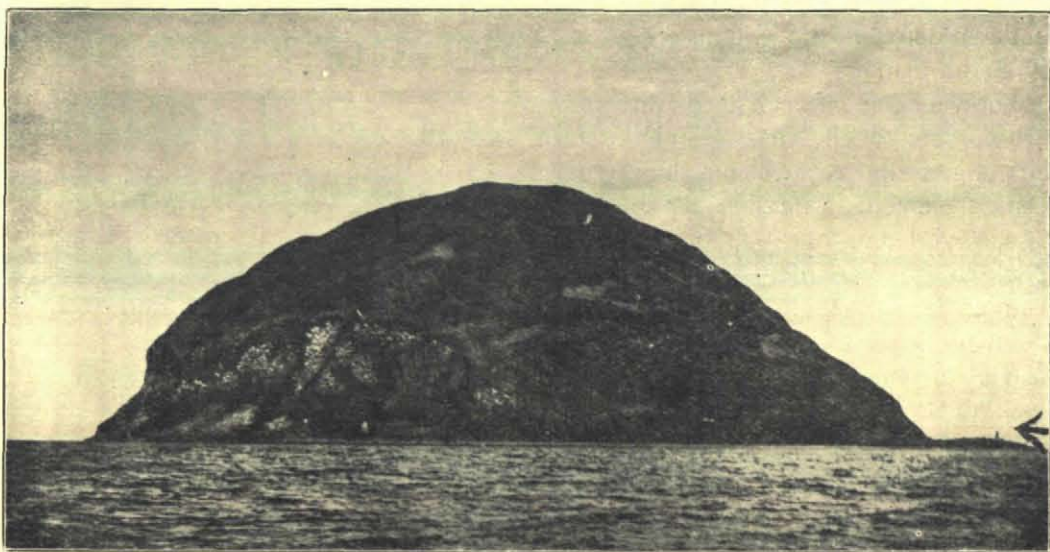
Voorzoover we konden beoordeelen was er geen questie van een of beide soorten van nabij te fotografeeren, de nesten lagen veel te gevaarlijk om te bereiken. Toch gaf de torenwachter me nog een kansje, hij wist n.l. een alkenlegsel, dat misschien wel tot op een meter of tien te naderen zou zijn. Wanneer ik echter van tevoren geweten had, wat er aan vastzat, was ik wellicht minder enthousiast geweest. Hij bracht ons naar een rotspunt 40 à 50 M. boven den zeespiegel. Gescheiden door een even diepe kloof van ong. 3 M. breedte bevond zich een tweede rotstop. Beide waren overbrugd door een smal plankje bespijkerd met dwarslatjes tegen het uitglijden, omdat de plank onder een helling lag van 20°. Daar moesten we overheen om de alk te bereiken. De veiligste manier van passeeren leek me op handen en knieën kruipen. Van beneden naar boven ging

Drieteenmeeuwen. De smalste richels zijn nog breed genoeg om te nestelen.

Foto CH. KIRK.

dat dan ook op deze wijze goed, terug bezorgde me echter deze voorovervallende houding wel even een eigenaardig gevoel. We kwamen er desniettemin heelhuids af en behalve, dat het gelukt was verschillende photo's van de alk te nemen (al was de afstand nog wat te groot naar mijn zin) smaakten we nog de voldoening van een aardige vondst. Onder een steenblok was een eidereend bezig haar legsel uit te broeden. Tot op een paar meter liet de vogel ons naderen alvorens van haar eieren op te vliegen en haar wederhelft te gaan opzoeken, die op eenigen afstand rustig in zee rondzwom. Door den kijker konden we het tweetal genoeg bijhalen, om de finesses van het vederkleed duidelijk te onderscheiden. Het wijfje valt door haar donkerbruine kleed weinig op, de woerd echter met zijn rijk afwisselende kleuren is een prachtige vogel. Buitengewoon mooi steekt

Ailsa Craig. Het pijltje wijst naar den vuurtoren.

vooral het licht zeegroene achterhoofd af tegen de rest van den kop, die wit-zwart gekleurd is.

Bij het turen in zee werden we eenige zwarte vogels gewaar, die ook in enkele paren op het eiland, laag bij den zeespiegel, in rotskloven broeden. Het waren gekuifde aalscholvers, zgn. shags, die vrij veel gelijkenis vertoonen met de gewone Hollandsche schollevaars. De kleinere afmeting en de veel slankere snavel vormen o.a. een duidelijk kenmerk van onderscheid.

Dan wordt de Bassrock nog bewoond door enkele paren zilvermeeuwen, waarvan we en passant nog een nest vonden. Terwijl de wijfjes zich onledig houden met broeden of met het koesteren der jongen, zijn de mannetjes op eierroof uit. Geen vogelnest is voor hen veilig en ieder ei is hen welkom. Vooral de inhoud van nesten, die geïsoleerd liggen, wordt gaarne tot buit verklaard. Nauwelijks heef

de rechtmatige eigenares het verlaten of de op uitkijk staande zilvermeeuw schiet toe en maakt er zich meester van. Voor koloniebroeders hebben ze in den regel iets meer respect omdat deze in grooten getale bijeen zijn en gezamenlijk hun eigendommen tegen de roovers kunnen verdedigen.

(Wordt vervolgd.)

Dr. C. EYKMAN, Dordrecht.

DE GRAAFWESPEN VAN NEDERLAND.

CRABRO.

Tot 1915 was het gebruikelijk, het genus *Crabro*, dat niet minder dan 167 palaeartische soorten telt, in een groot aantal subgenera te splitsen, die echter door de verschillende auteurs zeer verschillend begrensd werden. In dat jaar verscheen echter de voortreffelijke monographie van Dr. F. F. KOHL, *Die Crabronen der paläarktischen Region*. Op grond van zijn jarenlange onderzoeken aan de hand van een bijzonder rijk materiaal uit de belangrijkste musea van Europa komt hij hierin tot de conclusie, dat de gebruikelijke splitsing in subgenera niet langer houdbaar is. Om het overzicht over deze veelheid van vormen te vergemakkelijken, brengt hij de 167 soorten tot 10 groepen („Artengruppen”), die hij echter niet als ondergeslachten opgevat wil zien. Wij zijn hem hierin gevolgd en geven hieronder eerst een tabel voor de VII hoofdgroepen, waartoe men onze ± 45 *Crabro*-soorten kan brengen, daarna tabellen voor de soorten van elke groep.

De gele teekening is bij exemplaren van dezelfde soort zeer veranderlijk, de kleurkenmerken hebben dus voor de determinatie der soorten slechts betrekkelijke waarde. In verbinding met de plastische kenmerken leveren de kleur-kenmerken, zooals zij in den regel bij dezelfde soort voorkomen, gewoonlijk zeer bruikbare resultaten.

In de lijst der faunistische en biologische aantekeningen worden de talrijke soorten van dit genus niet alphabetisch behandeld, maar naar groepen in de volgorde, waarin zij bij KOHL voorkomen. Op deze wijze kan men de biologische verwantschap tusschen de soorten eener morphologische groep beter overzien. Om het naslaan te vergemakkelijken geven wij echter eerst een lijst der soorten in alphabetische volgorde met het nummer, waaronder men elke soort behandeld vindt.

Lijst der soorten in alphabetische volgorde.

alatus	14	kiesenwetteri	42	scutellatus	16
albilabris	36	larvatus	8	serripes	18
ambiguus	26	leucostoma	22	signatus	19
anxius	32	lituratus	2	spiniicollis	10
armatus	38	nigrinus	11	subterraneus	13
barbipes	25	palmarius	29	tibialis	41
brevis	39	palmipes	30	tirolensis	27a
cavifrons	4	panzeri	37	vagabundus	20
cetratus	23	peltarius	16	vagus	7
chrysostomus	6	planifrons	5	varius	31
clavipes	40	podagricus	27	walkeri	28
clypeatus	12	pubescens	24	wesmaëli	33
cribrarius	15	var. inermis	24	zonatus	3
distinguendus	35	quadricinctus	1		
dives	9	quadrimaculatus	21		
elongatulus	34				